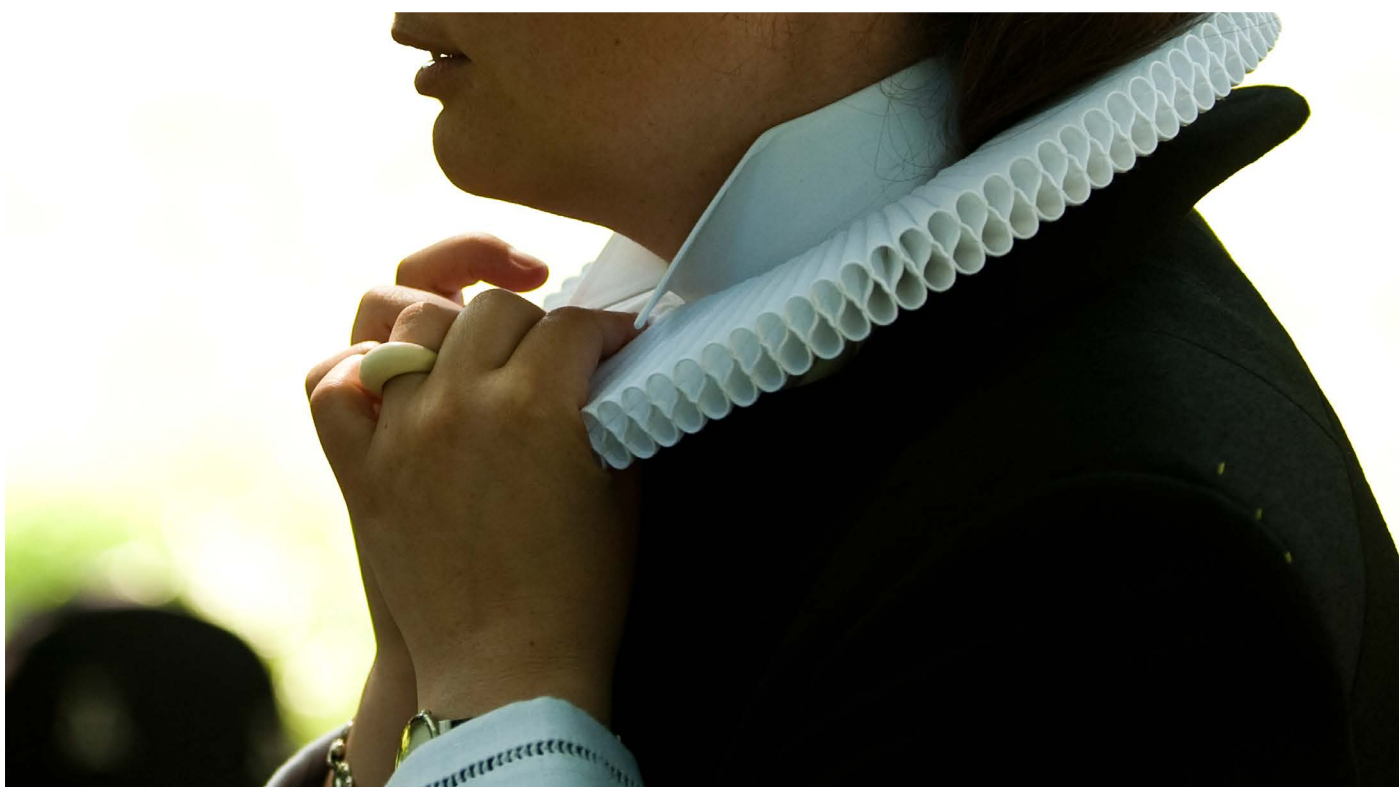

RAPPORT FRA:
TÆNKETANK VEDR. UDREDNING OG
ANBEFALINGER OM
RELIGIONSMØDEKVALIFIKATIONER
I FREMTIDENS UDDANNELSESFORLØB
FOR PRÆSTER I FOLKEKIRKEN

**RAPPORT FRA:
TÆNKETANK VEDR. UDREDNING OG ANBEFALINGER OM
RELIGIONSMØDEKVALIFIKATIONER I FREMTIDENS
UDDANNELSESFORLØB FOR PRÆSTER I FOLKEKIRKEN
2015**

INDHOLD

Forord	4
1. Indledning	5
2. Dannelsesprofil	7
3. Nye udfordringer for præsten i et samfund med forskellige religioner og livssyn	9
3.1 Arenaer hvor religion spiller en rolle i samfundet i dag	9
3.2 Religion hører i dag ikke kun til i den private sfære, men også i det offentlige rum	13
3.3 Sognekirken i det flerreligiøse samfund	16
3.4. Hvilken rolle spiller religiøsitet for forskellige segmenter af den danske befolkning i dag?	19
4. Hvordan uddannes præster i dag til at varetage religionsmødeudfordringen?	23
5. Hvordan kan dannelsesprofilen blive til virkelighed i folkekirken?	25
Bilag	28

FORORD

BISKOP MARIANNE CHRISTIANSEN,
FORMAND FOR TÆNKETANKEN

I midten af 90'erne skulle jeg som ung præst fortælle lidt om tro og kirke i Danmark for et hold hovedsageligt flygtninge på en sprogscole. Jeg husker ikke, hvad jeg selv bidrog med, men jeg husker spørgsmålet fra en af de formentligt irakiske flygtninge: "Hvordan kan det være, at danskerne ikke ved, hvad de har for en religion? Vi kender godt Jesus, for han er en højtæret profet, men danskerne kender ham ikke".

Siden har mødet med andre religioner i stigende grad gjort danskfødte opmærksomme på, at der findes religion, og at vi måske også selv har en – eller en tro? Holdningen til dette fænomen svinger fra officielle udsagn som: "Religion er en privatsag" til "Danmark er et kristent land". Religionsmødet kristnede danerne – men fik vi også et sprog til at forstå det og fortælle om det? Det gælder folkekirkens medlemmer og præster: Hvad sker der, når det selvfølgelige ikke længere er selvfølgeligt. Hvordan fortæller man om det, som blufærdigheden og traditionen byder en at tie om? Hvordan formidles der et møde mellem en kristen tro, der hævder at være usynlig og trives i et sekulært samfund, som den selv har opelsket, og så andre former for tro og religiøs overbevisning, der har det synlige, det ikke-sekulariserede som kendetegn?

Disse spørgsmål må også indgå i præsteuddannelsen og i folkekirkens dagligdag i det hele taget. De bliver kun mere aktuelle med tiden. Måske skal de også have nogle svar. Derom handler denne rapport.

1. INDLEDNING

Folkekirke og Religionsmødes bestyrelse besluttede i 2014 at nedsætte en "Tænketank vedr. udredning og anbefalinger om religionsmøde kvalifikationer i fremtidens uddannelsesforløb for præster i folkekirken". Formålet med Tænketanken var:

- At få overblik over og analysere det nuværende uddannelses- og efteruddannelsesforløb for præster i folkekirken i forhold til at varetage embedet i et religiøst mangfoldigt samfund.
- At identificere særlige og nye teologiske og pastorale problemstillinger i et religiøst mangfoldigt samfund.
- At kunne fremsætte konkrete anbefalinger for fremtidens præsteuddannelse vedr. teologiske og praktiske kvalifikationer, der kan styrke varetagelsen af embedet i en folkekirke i et religiøst og mangfoldigt samfund.

TÆNKETANKEN TRÅDTE SAMMEN TRE GANGE:

- 13. november 2014 i Haderslev Bispegård
- 6. februar 2015 på Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet
- 25. marts 2015 på Pastorseminariet i Aarhus

Nærværende rapport giver et indblik i Tænketankens arbejde. Først præsenteres en dannelsesprofil med titlen: "Dannelse og uddannelse af folkekirkens præster i et samfund med forskellige religioner og livssyn", som Tænketankens medlemmer i fællesskab har udarbejdet. Derefter redegøres der gennem oplæg fra fire af Tænketankens medlemmer for de udfordringer, der danner baggrund for behovet for at arbejde med spørgsmålet om religionsmøde kvalifikationer i fremtidens uddannelsesforløb for præster. Fjerde afsnit giver indblik i, hvordan der allerede i dag på uddannelsesinstitutionerne arbejdes med de udfordringer, som mødet med et religiøst mangfoldigt samfund indebærer. I femte og sidste afsnit præsenteres ideer til, hvordan den foreslåede dannelsesprofil kan omsættes til virkelighed.

TÆNKETANKENS MEDLEMMER

Marianne Christiansen, biskop over Haderslev Stift blev udpeget til formand for Tænketanken. I Tænketankens arbejde deltog følgende:

MARIANNE CHRISTIANSEN

BISKOP OVER HADERSLEV STIFT

ANNETTE B. BENNEDSGAARD

FORMAND FOR FOLKEKIRKE OG RELIGIONSMØDE

ULLA MORRE BIDSTRUP

UDDANNELSESKOORDINATOR FOR FOLKEKIRKENS UDDANNELSES- OG VIDENSCENTER

KÅRE SCHELDE CHRISTENSEN

GENERALSEKRETÆR FOR FOLKEKIRKE OG RELIGIONSMØDE

NIELS GRUNNET

MEDLEM AF PRÆSTEFORENINGENS HOVEDBESTYRELSE

BIRGITTE STOKLUND LARSEN

AKADEMILEDER FOR GRUNDTVIG-AKADEMIET

ANDERS LAUGESSEN

JOURNALIST, DANMARKS RADIO

JESPER TANG NIELSEN

STUDIELEDER, DET TEOLOGISKE FAKULTET, KØBENHAVN UNIVERSITET

KIRSTEN BUSCH NIELSEN

DEKAN, DET TEOLOGISKE FAKULTET, KØBENHAVN UNIVERSITET

ULRIK BECKER NISSEN

AFDELINGSLEDER PÅ TEOLOGI, AARHUS UNIVERSITET

MICHAEL KROGSTRUP NISSEN

NÆSTFORMAND FOR FOLKEKIRKE OG RELIGIONSMØDE

HANS VIUM MIKKELSEN

REKTOR FOR FOLKEKIRKENS UDDANNELSES- OG VIDENSCENTER

INGE LISE PEDERSEN

FORMAND FOR LANDSFORENINGEN AF MENIGHEDSRÅD

JØRGEN SKOV SØRENSEN

SEKRETARIATSLEDER FOR FOLKEKIRKENS MELLEMKIRKELIGE RÅD

MOGENS S. MOGENSEN

SEKRETÆR FOR TÆNKETANKEN

NB: Tænketankens medlemmer er benævnt med de titler, som var gældende, da Tænketanken blev nedsat.

2. DANNELSESPROFIL

- DANNELSE OG UDDANNELSE AF FOLKEKIRKENS PRÆSTER I ET SAMFUND MED FORSKELLIGE RELIGIONER OG LIVSSYN

”Tænketank vedr. udredning og anbefalinger om religionsmødekvalifikationer i fremtidens uddannelsesforløb for præster i folkekirken” anbefaler, at præster i folkekirken for at kunne varetage præsteembedet i et samfund med forskellige religioner og livssyn gennem uddannelses- og efteruddannelsesforløb bliver fortrolige med følgende emneområder:

1. KONTEKSTUEL TEOLOGISK DANNELSE

- At kunne gennemtænke og tolke kristendommen ind i den komplekse kontekst, der udgøres af et demokratisk og sekulært samfund, hvor forskellige religioner og livssyn spiller en væsentlig rolle.
- At tilegne sig en grundlæggende indsigt i forskellige religioner og livssyn og deres betydning for mennesker og samfundsliv, samt have indgået i samtaler med mennesker med anden tro eller andet livssyn.
- At kunne reflektere teologisk og religionskritisk over mødet med anden tro eller andet livssyn.

2. ERFARINGSTEOLOGISK DANNELSE

- At kunne reflektere teologisk over egen praksis på baggrund af erfaringer fra mødet med andre religioner og livssyn.
- At være i stand til at skønne og agere i konkrete situationer på basis af teologisk refleksion og praksis.

3. NYE UDFORDRINGER FOR PRÆSTEN I ET SAMFUND MED FORSKELLIGE RELIGIONER OG LIVSSYN

I dette afsnit præsenteres oplæg fra fire af Tænk tankens medlemmer om de udfordringer, der danner baggrund for behovet for at arbejde med spørgsmålet om religionsmødekvalifikationer i fremtidens uddannelsesforløb for præster i folkekirken. Oplæggene blev holdt mundtligt på Tænk tankens første møde og gengives her i skriftlig form.

3.1 Arenaer hvor religion spiller en rolle i samfundet i dag

AF ANNETTE B. BENNEDSGAARD

Samfundet har et ambivalent forhold til tro. Historisk set har kristentro haft en særdeles stærk placering i det offentlige rum. Gennem bibelen har man lært at læse, og med evangeliet som motivation er der opbygget sygehuse og skoler. Ikke desto mindre har vi haft kikkerten kollektivt for det blinde øje, og skabt en fælles fortælling om, at troen hører til i det private, og ikke i det offentlige rum.

Først blev det en idealfordring, at kristentro var gået i danskernes DNA, og samtidig blev det ikke gjort eksplicit uden for det kultiske rum. Det er blevet en internaliseret norm i mainstreamfolkekirken, hvor det er blevet en selvfølge at bortset fra de særligt hellige, så holder vi primært religionspraksis i kirkerummet eller i andre stærkt ritualiserede kollektive former eller i den enkeltes lønkammer. Og helt enkelt har man i det offentlige system tænkt, at religionen var ved at forsvinde til fordel for oplyste og veluddannede borgere. Det er blevet en dyd i folkekirken at være mere folkelig end kirkelig. Forståelsen er den, at alle ved, at kirken er der, og hvis man er ude efter en rituel eller religiøs vare, så kommer man og banker på, og alt andet er egentligt intimiderende.

HVOR SPILLER RELIGIONEN EN ROLLE I SAMFUNDET I DAG?

- **Kirke/moské/religiøse udbydere:** Religion er ikke forsvundet. I kirken, moskéen og templet spiller religion stadig en rolle. 10 % går i kirke en gang om måneden, og flere er begyndt at gå i kirke, bare færre gange (Europæiske Værdiundersøgelse 2008)
- **Uddannelsessteder (folkeskolen og ungdomsuddannelser):** Undervisningen er ikke som før forkyndende, men tro spiller alligevel en stor og større rolle pga. den religiøse mangfoldighed i elevsammensætningen. Det drejer sig fx om kantinen, organisering af gymnastik, tilrettelæggelse af fridage.
- **Sygehuset (fængslet eller andre institutioner):** Kristendommen havde tidligere en legitim plads i disse institutioner, og det er stadig tilfældet. Man kan ringe efter præsten, når der er brug for ham eller hende. Men nu er der bud efter flere forskellige religiøse repræsentanter pga. den religiøse mangfoldighed i befolkningen. Ligesom på skolen er der en række praktiske områder, hvor religion spiller en rolle.
- **Det religiøse i mellemrummene i det offentlige:** Tidligere var der udbredt konsensus om, at medmindre man var i den ekstreme ende af folkekirken, så holdt man sig fra dette rum. I dag er religiøse aktører mere til stede i det offentlige rum. På gågaderne i de større byer som fx Århus er der en missionsoffensiv fra både muslimsk og kristen side. Fra den kristne side er det fx Århus Valgmenighed, der står på Clemens Bro og spørger folk, om de har lyst til en bøn. Tro er nu i en valgssituation, og man agiterer for sin sag på markedsvilkår. Det er ikke kun en særlig type aktører, der agerer i det offentlige rum. Det gælder også mainstreamfolkekirker og mainstreammuslimer. Når moskéerne samlet inviterer til moskéernes

dag, eller når kirkerne på Vesterbro (Vesterbro Bykirke) nu tilbyder meget af det, der tidligere foregik inde i kirkerummet, ude på torvet, med processioner, fordi der er en lavere tærskel til kirken der. Eller en kirke i Sydhavnen, hvor man bygger et klatretårn for at sige, at de børneaktiviteter, man før havde i kirken, flyttes ud i "mellemrummet".

- **Kommunen:** Kommunen var førhen det sekulære sted. I dag sker der fx by-branding i København i samarbejde med Det Jødiske Samfund og Muslimernes Fællesråd. I samarbejde lancerede de en kampagne, der hed "Københavner", hvor spørgsmålet var, om tro og religiøse aktører skulle være med til at fremme tolerance, medborgerskab og ikke-terror. De religiøse samfund repræsenterer social kapital lige som alle mulige andre foreninger og skal derfor være med til at opbygge civilsamfund.
- **Ledelsesuddannelser og fitnesscentre:** På ledelsesuddannelser og i fitnesscentre spiller religion og spiritualitet en voksende rolle (fx det autentiske menneske), men kirken har stort set været fraværende.
- **Internettet:** Oven over, hvad der foregår i samfundet, er der denne sky – undersøgelser blandt unge muslimer viser, at de primært henter forståelse af deres identitet fra fora på internettet og ikke fra imam og moské.

HVILKE NYE UDFORDRINGER GIVER DET PRÆSTEN?

Præster er veluddannede til at agere på den platform, som kirken er, hvor folk i forvejen er med, og hvor det de skal, er at dybdeforkynde den kristne tro. På de øvrige platforme er præster på nogle forhandlede arenaer, hvor andre typisk har nogle andre dagsordener, end vi har. Det er nødvendigt og legitimt, at vi er her, for det er her, troen spiller en stor rolle, men det skal vi have teologiske redskaber og teologisk refleksion til at hjælpe med. Kirken agerer allerede ude på de andre platforme, men det foregår typisk ved autodidakter og er ikke særligt teologisk reflekteret. Her er der brug for megen teologisk

refleksion og også redskabsudvikling.

Præster har et stort religiøst efterslæb. Mange andre har gået i klasse med andre religiøse på uddannelsen og i praktikken og er dermed stødt på de samme praksis-religiøse dialogplatforme, som man gør i folkeskolen, på sygehuse osv., som man typisk som præst ikke har været i kontakt med, fordi man har gået i et reservat, hvor man kunne tro, at man stadig lever i dette homogene enhedssamfund. Vi har brug for hjælp til at komme over den forlegenhedskrise, der skyldes, at det religiøse alligevel ikke er forsvundet.

Der findes mange praksisløsninger, men folk siger, at når man så har fundet disse løsninger, så taler vi ikke mere om det (om religion). Der er en mangel på samtale om det religiøse, i stedet taler man om det faglige, fx i skolen og på sygehuset. Det religiøse er blevet det nye tabu.

” Vi har brug for hjælp til at komme over den forlegenhedskrise, der skyldes, at det religiøse alligevel ikke er forsvundet.

Religionssociologen Ina Rosen konkluderer, at det, man som dansker ikke vil abonnere på, er religion som institution. Derimod er man positiv over for tro med plads til samtale og eksistens, foreløbighed, det søgende. Det afgørende er autenticitet. Et krav, at man opererer på jeg-banen.

Det er attraktivt, at der er religiøse nøglepersoner, som er vidende, men de skal fremstå som autentiske.

3.2 RELIGION HØRER I DAG IKKE KUN TIL I DEN PRIVATE SFÆRE, MEN OGSÅ I DET OFFENTLIGE RUM

AF ULRIK BECKER NISSEN

RELIGIONEN I DET OFFENTLIGE RUM

Mange spørgsmål vedr. religion er kommet tilbage også i en dansk sammenhæng med stor styrke. Især efter 2006 fx med Anders Fogh Rasmussens udtalelser om, at religion hører til i det private rum. Det var teologisk interessant, da Anders Fogh Rasmussen forsøgte at begrunde sit synspunkt med henvisning til den lutherske toregimentelære. De fleste teologer vil nok sige, at Anders Fogh Rasmussen ikke har forstået Luthers toregimentelære.

Den liberale position, at det offentlige rum skal være religionsneutralt, er indflydelsesrig langt ind i teologiske kredse, men jeg er meget kritisk over for den. Den position (fra Habermas), at religion skal oversættes, før den kan spille en rolle i det offentlige rum, synes jeg er en fejltagtig og en forkert vej at gå. Talen om betoningen af autenticitet, derimod, er betydeligt mere konstruktiv. Det finder man hos mere kommunitaristiske tænkere som M. Walter, der har skrevet om autenticitet. Autenticitet kobler sammenhængen mellem det sted, hvor noget kommer fra, og den måde, det så ytrer sig på. Og netop den tanke, at der ikke er et "view from nowhere", der er ikke et neutralt sted, det er en grundlæggende kommunitaristisk tænkning. Og det er for mig helt afgørende. For når man som præst og som kirke ønsker at spille ind i det offentlige rum, så er det vigtigt at sige, at man lige præcis kommer et bestemt sted fra, og at det altså ikke er et "view from nowhere".

Da jeg i sidste uge deltog i et seminar i Strasbourg arrangeret af Kirkenes Europæiske Konference, slog det mig, da jeg fløj hjem hen over europæiske byer, at kirken står i midten af byerne. Det forhold, at kirken er i centrum og ikke i periferien, synes jeg, er et forhold, det er nyttigt at minde sig selv om engang imellem. Det er godt nok en historisk iagttagelse, men spørgsmålet er, om vi ikke har brug for at minde hinanden om, hvor det er, vi kommer fra.

Der tales om, at når man bevæger sig i det offentlige rum, så skal man søge konsensus. Hvorfor skal man dog det? For mig er det vigtigt også at tænke i andre begreber.

UDFORDRINGER FOR PRÆSTEN

Hvilke udfordringer stiller det til præsten? Sofie Carsten Nielsen (red: forh. uddannelses- og forskningsminister) har talt om, at nu skal forskere til at være mere synlige i den offentlige debat. Men dette er jo også noget, som langt hen ad vejen må gælde præster. Der er al mulig grund til, at præster spiller ind i debatter som "public theologians". For nylig var der en kraftig polemik mod sygehuspræster i etiske komiteer på sygehuse, fordi man ikke ønsker, at etiske diskussioner skal blive præget af religiøse antagelser. Man kommer ikke uden om, at der er et massivt pres på, at præster ikke skal være i det offentlige rum. Især kommer presset fra rabiate humanistiske ateistiske organisationer. Måske en reaktion, som primært har været foranlediget af islams synlighed i den offentlige debat. Men det betyder også noget for, hvordan vi kan være til stede i debatten.

De udfordringer, som det særligt stiller præsten overfor, er for mig at se bl.a. følgende: Der tales om, at når man bevæger sig i det offentlige rum, så skal man søge konsensus. Hvorfor skal man dog det? For mig er det vigtigt også at tænke i andre begreber. Konsensustanken har en god pointe, men problemet med mange af de liberale positioner er, at de kan blive undertrykkende. De kan være undertrykkende i forhold til religiøse livsanskuelser.

I stedet for bare at tale om konsensus, skulle man måske tale om samtale, at man har en samtale, hvor man i udgangspunktet får lov at sige, hvad man vil, men at man selvfølgelig skal være beredt på at argumentere for det. Vi må heller ikke glemme et stort begreb "det profetiske vidnesbyrd". Der er situationer, hvor hverken konsensus eller samtale er nok, og hvor det profetiske vidnesbyrd må stå stærkt som det, der modsiger det, der er forkert i samfundet. Modsigelsen af livssyn eller tendenser i samfundet, som man mener ud fra kirkelig eller teologisk/præstelige opfattelse. Der kan der være situationer, hvor det kan være berettiget at sige fra.

Præster er uddannet i en sammenhæng, hvor det primære, de skulle forholde sig til, var det relativt homogene og langt hen ad vejen sekulariserede samfund. Og i den situation har mange af dem set sig selv som Areopagos-kristne. De skulle som Paulus på Areopagos kunne tale ind i en anden sammenhæng, de skulle kunne oversætte og knytte til kulturen. Jeg tror, at mange af os er gode til at forfølge Areopagos-motivet.

Men spørgsmålet er, om vi er lige så gode til at forfølge det, som man kunne kalde præsteskabsmotivet. Som i Første Petersbrev, hvor han taler om og bruger begrebet 'det hellige præsteskab', at man altid skal være beredt til at forsvare ens overbevisning. Er vi lige så gode til at forfølge præsteskabsmotivet?

Det er en af udfordringerne at finde balancen mellem Areopagos-motivet og præsteskabsmotivet. Det er en udfordring, der gælder for teologer; jeg tænker, det også er en udfordring, der gælder for præster. Det er også derfor, jeg betoner samtalebegrebet snarere end konsensusbegrebet. Mange er veltrænede i at søge konsensus og det, der kan få tingene til at fungere. Men måske mangler vi engang imellem ressourcer til at sige: "Her er der forskelle, her må vore veje skilles". Det skal også have vægt.

3.3 SOGNEKIRKEN I DET FLERRELIGIØSE SAMFUND

AF INGE LISE PEDERSEN

I betragtning af den demografiske virkelighed i Københavnsområdet må flertallet, om ikke alle sogne, karakteriseres som flerreligiøse. Men at dømme efter den interesse som præster i det københavnske område udviser over for området folkekirke og religionsmøde, så er der ingen ben i det. Eller også er udfordringerne så store, at de prøver at skubbe det fra sig.

For mig at se er der to typer udfordringer:

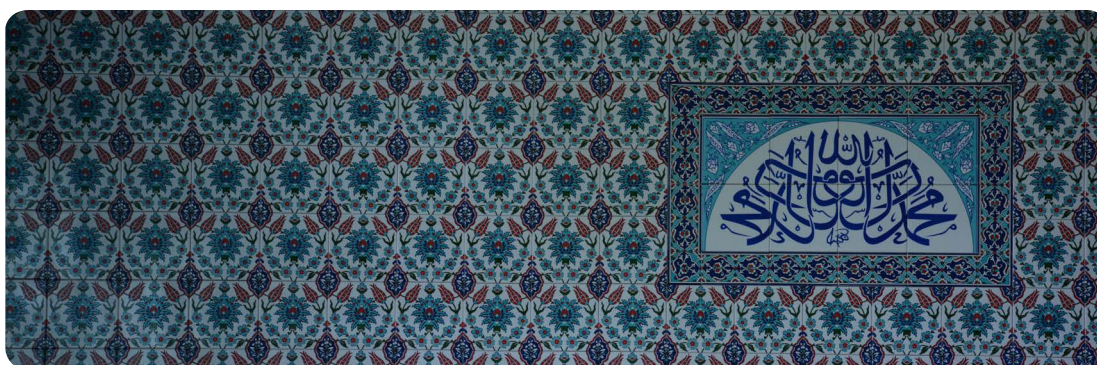
- 1) Kirkelige handlinger hvor en eller flere af de pårørende har en anden religion end kristendommen.
- 2) De uklare grænser der er for mange folkekirkemedlemmer mellem kristendommen og en diffus spiritualitet præget af østlige religioner, vel især buddhisme og yoga.

Jeg mener altså, der både er tale om flerreligiøse rum i samfundet (hvor folkekirken kan siges at udgøre et af dem) og inden for folkekirken. Den første udfordring er mere konkret end den anden og optræder i enkeltsituationer. Den anden er der hele tiden og er ikke kun en udfordring for præsten, men vel også for menigheden.

KIRKELIGE HANDLINGER HVOR EN ELLER FLERE AF DE PÅRØRENDE HAR EN ANDEN RELIGION END KRISTENDOMMEN

I dette tilfælde skal præsten her og nu og ofte (fx ved begravelser) i en sjælesørgerisk situation finde ud af, hvordan den kirkelige handling kan afvikles, så det er en tydelig kristen og folkekirkelig gudstjeneste, men samtidig helst være så forståelig og imødekommende som muligt over for de deltagere i handlingen, som har en anden religion. Og hvis det er en begravelse, så er der ikke mange dage til at forberede handlingen.

At klare den udfordring kræver kendskab ikke blot til kristendommen, men også til den anden religion, og det kræver ikke mindst, at præsten har gjort sig religionsteologiske overvejelser.

Jeg ved jo ikke, hvor mange præster der har gjort sig disse overvejelser, men jeg er ikke overbevist om, at det er en meget stor gruppe, og derfor har det virkelig undret mig, at så få i Københavnsområdet, hvor man som allerede sagt nemt kan komme i en situation, hvor der er behov for det, som har vist sig interesserede i de tilbud, der har været om kurser o.l. i religionsteologi.

”

At klare den udfordring kræver kendskab ikke blot til kristendommen, men også til den anden religion, og det kræver ikke mindst, at præsten har gjort sig religionsteologiske overvejelser.

Alene det praktiske at få gennemført den pågældende kirkelige handling på en god måde må være udfordrende. Der kunne folkekirken så også komme lidt op på dupperne med praktisk hjælp. Fx i stil med en håndbog, som Svenska Kyrkan har udgivet, med forslag til ritualer der (uden at give køb på at det er en kristen handling) kan være mere imødekommende for de deltagere, som har en anden religion.

DE UKLARE GRÆNSER DER ER FOR MANGE FOLKEKIRKEMEDLEMMER MELLEM KRISTENDOMMEN OG EN DIFFUS SPIRITUALITET

Med dette punkt tænker jeg bl.a. på det, som Morten Thomsen Højsgaard kalder Google-buddhisme, og som jo har en ikke ringe udbredelse inden for folkekirken. Den er jo også repræsenteret i mange menighedsråd.

Min hensigt med at nævne dette fænomen er ikke at efterlyse klare grænser men snarere at pege på, at grænserne er "fuzzy", og det må de også godt være, men vi skal i folkekirken være bedre rustet til at tage religionssamtalen i folkekirken.

Vi kan vel dårligt være bekendt at blive ved med at kalde dette en ny udfordring, men det gør jeg alligevel, om ikke andet så fordi vi jo mig bekendt ikke har taget den op i noget imponerende omfang.

Det er klart, at det også i dette tilfælde først og fremmest er præsterne, der møder udfordringen, men vel ikke kun præsterne (spørger jeg)? Her er den teologiske position, præsten selv indtager, måske af endnu større betydning end under punkt 1.

En linjevogterteologi tror jeg ikke meget på. Udfordringen er her at være rodfæstet nok til at være åben uden at blive relativist. Se kritisk på vores egen tradition fx dens intellektualisme. Men også se mulighederne i vores egen tradition: Salmetekster som meditationstekster, at det sakramentale står stærkere i folkekirken end i en hel del andre lutherske kirker.

I begge tilfælde kræves:

- Kendskab til religionsteologi, en religionsteologisk bevidsthed.
- En liturgisk fingerspidsfølelse.
- At præsten tør involvere sig.

3.4. HVILKEN ROLLE SPILLER RELIGIØSITET FOR FORSKELLIGE SEGMENTER AF DEN DANSKE BEFOLKNING I DAG?

AF ANDERS LAUGESEN

Præmisser for folkekirkens selvforståelse både mht. den måde, vi organiserer os på, og den måde, vi bruger penge på, er:

- **Forvaltning af kristendom:** En forståelse af forvaltningen af kristendommen, som stammer fra et relativt homogent samfund.
- **Sognet er den naturlige ramme:** Forvaltning af kristendommen ind i et relativt homogent samfund, hvor den naturlige ramme er sognet.
- **Vi taler samme sprog:** Grundforståelse af det kristne sprog, når man åbner munden som præst.
- **Forkyndelsen centreret om ordet:** Præsten som primær forvalter af en svagt udtrykt religiøsitet med et klart afsender- og modtagerforhold. Fælles forståelse af at forkyndelsen er centreret omkring ordet.

Jeg oplever, at tiden grundlæggende er løbet fra mange af disse præmisser. Nogle af de præmisser, vi er folkekirke og bygger vor selvforståelse på, er undergravet. Meget få i folkekirken er klar over, hvor dybt der er gravet under disse grundlæggende præmisser. Og vi taler stadig om en evangelisk-luthersk folkekirke, men vi går ikke ind i den diskussion, hvad det vil sige at være folkekirke i et samfund, hvor selvforståelsen ikke er evangelisk-luthersk.

- Samfundet er livstolkningsmæssigt uhomogent.
- Sognet er en af mange rammer for religiøst fællesskab.

- Vi har i løbet af de sidste 30 år fået nogle veludviklede alternative religiøse sprog. Der er sket en grundlæggende forandring i danskernes antropologi. Hvis man fx siger: "Energi", "aura", "karma", "underbevidsthed", "drømme", så er der pludselig kommet en hel række andre sproglige elementer på banen, som mange danskere behersker.
- Præsten er ikke længere alene på banen. Vi har fået en ny stor gruppe af nye religiøse eksperter. Det er veluddannede mennesker, folk, som har været på banen på deres felt i 25-30 år, og som ved rigtig meget. Og rigtig mange almindelige mennesker er kommet på banen med lange studier i livsanskuelsestolkninger. Præsten er ikke længere alene på banen, men har fået en modstand, nogle at spille bold op ad, som formentlig ikke har været der på samme måde tidligere.

Jeg vil se på udfordringerne, den rolle religiøsitet spiller for forskellige segmenter i befolkningen, på to måder:

- Den almene udfordring i et sogn generelt.
- Den mere specifikke udfordring, som er knyttet til nogle af de forskellige grupperinger uden for det specifikt folkekirkelige, der er.

DEN ALMENE UDFORDRING I ET SOGN

Der er nogen ting, der bare er anderledes, der sker ting i dag, som ikke kunne ske tidligere. Der er en åbenhed over for vores arv, men også en åbenhed, en grundlæggende religiøsitet, der ikke er institutionelt baseret og for forskellige andre livstolkningmuligheder.

Jeg tror, at måske 10-30 pct. af danskerne er søgende i en erfaringsorienteret proces i deres trosunivers. Det gælder altså ikke alle folkekirkens medlemmer, men dog en del af dem, der kommer i kirken.

Hvad vil det så sige? Det vil for det første sige, at religiøsitet er mere end udførelse af en bestemt kirkegang. Religiøsitet i dag er at tage sin eksistens på sig og få en livssammenhæng knyttet ind i sin livshistorie og få en større meningsforståelse, livsytning. For mange af disse mennesker er der tale om en proces, som ikke nødvendigvis har et mål, men som har en stadig større afklaring, som både handler om begrebsmæssig afklaring men også om at gå i dialog med det, der er indeni mig.

En grundlæggende præmis for denne religiøsitet er, at det indre er lige så væsentligt og virkeligt som det ydre. Derfor kan man sige, at en religiøsitet, der har det store øre og prædikestolen som sit centrale omdrejningspunkt, ikke er noget for denne type mennesker, fordi det kun svarer til en lille del af det, der er det menneskelige, det skal suppleres.

Den indre erfaring er troværdig. Menneskets bagside, synden, er objekt for transformation. Det indre erfaringsunivers er troværdigt – modsat den tidehversk påvirkede teologi – og menneskets bagside (det syndefulde menneske) er objekt for transformation (opgør med syndsforståelsen). Livet er en proces. Helliggørelse kaldes måske i dag for individualisation. Derfor er der behov for et religiøst sprog, der er åbent over for aktiv deltagelse/medleven, og som finder mulig deltagelse i den religiøse handling igennem symboler, gestik, stilhed.

Her er behovet for en udvikling af nye liturgiske former. Det kræver af præsterne en erfaringsbåret medvirken, man kan ikke bare som præst docere og gemme sig bag en universitetsuddannelse. Præstens uddannelse er ikke kun en intellektuel proces, men også en personlig proces. Det afgørende er, at der foregår noget inde bagved, at man kan fornemme, at der er en personlig dannelse, som har gjort, at man nu er der, hvor man er. Det kræver af præsten en forståelse af liturgi som en forvaltning af et sakralt rum, som er sakramentalt i sin natur, men ikke eksklusivt eller påtrængende. Det er folkekirkens allerstørste mulighed.

I vores liturgiske kristne tradition har vi en enestående mulighed for at tale sprog, som i

det non-verbale er med til at gå i en dybdialog med det søgende menneske, og som måske bærer øjeblikke af det sakramentale med sig.

Her er der behov for udvikling af en række åbne fælles former at gå på opdagelse i, som man fx har gjort i Natkirkerne, nye rum, den nye fleksibilitet i forhold til de kirkelige handlinger, erfaringsudveksling, etablering af bredere ad-hoc menigheder, events, pilgrimsbevægelsen. Her kunne man forestille sig kirken som Guds folk på vandring. Her er der brug for samtaleforum. Kirken som en virkelig eksistentiel religiøs dialogpartner i kraft af engagerede mennesker.

DEN MERE SPECIFIKKE RELIGIØSITET

Her er der et område, som kræver særlige kompetencer af præsterne, hvis man vil gå ind på det område. Gennem de sidste 35 år har der udviklet sig en trænings- og erfaringsbåret religiøsitet. Danskerne har udviklet en række spiritualiteter, som giver forskellige segmenter. Her er der brug for mennesker i folkekirken, der kan gå ind i en dialog:

- New Age - Krop, Sind og Ånd-messerne. Teosofisk inspireret religiøsitet.
- Terapeutisk deisme – psykologisk orienteret. Individuationsforløb med indlæring af bestemte forståelsesrammer.
- Former som har rod i klassiske religionsformer, yoga, tantra, nordisk mytologi, sufisme.
- Buddhistisk inspireret livstolkning. Det er langt den væsentligste samfundsudvikling, som vi er inde i, i forhold til det religiøse område.

Hvis folkekirken vil ind i en dybdesamtale med disse grupper, så forudsætter det ikke bare viden om disse grupper, men det kræver mennesker, som er inde i deres egen kristne meditative træningsproces. Man må have dyb rod i traditionen. Det stiller særlige krav til integritet i forhold til udfoldelsen af ens kristentro. Man må have en eller anden praksis.

Det er en dialog i forhold til det spirituelt genkendelige kombineret med en specifik viden, der her er brug for. Præster i dag er uddannet, så præsterne kan fungere, også selv om man ikke er trosmæssigt særlig aktivt funderet. Men det kan man ikke ind i denne nye sammenhæng. I præsternes kompetenceprofil bør man være opmærksom på, at der er noget, der minder om musikalitet. Ligesom der er nogen, der er gode til at tænke, så er der nogen, der er gode til at være til stede på denne her måde, sindet er åbent på en anden måde.

Det er en proces, der tager tid og teologisk og praktisk fordybelse. Det er langtidsprojektet, hvis man vil på banen her.

4. HVORDAN UDDANNES PRÆSTER I DAG TIL AT VARETAGE RELIGIONSMØDEUDFORDRINGEN?

Både på Københavns og Aarhus Universitet og på Folkekirkenes Uddannelses- og Videnscenter arbejder man allerede i dag på forskellig vis med at uddanne vordende og nuværende præster til religionsmødets udfordringer. I det følgende gives der fra institutionerne eksempler på, hvordan religionsmøde kvalifikationer skabes på de enkelte uddannelsesinstitutioner, og hvilken tænkning, der ligger bag.

KØBENHAVNS UNIVERSITET

”Opgaven er at fastholde et fokus på religions- og kulturmødets problemstillinger, et fokus der løber ned gennem fagene. Det er imidlertid også kulturelle, livsanskuelsesmæssige, naturvidenskabelige, økonomiske paradigmer, som skal tages med i betragtning. Det fag, der især reflekterer denne bevidsthed om, hvad det er konkret for et samfund, teologien skal ”arbejde i”, er formentlig praktisk teologi, som står stærkt i uddannelsen. Det har en integrerende funktion i studiet; det er her, at mange sider af den faglige udrustning løber sammen. Der skrives relativt mange BA-projekter og specialer i faget”. Fakultetet udbyder løbende valgfri kurser med relation til religionsspørgsmål.

AARHUS UNIVERSITET

”Der er områder i det her, der går tilbage til Johannes Aagaard, Viggo Mortensen og i dag med Peter Lodberg, og der er koblinger til religionsvidenskab og Center for Samtidsreligion. Mange af disse temaer ligger tæt på det, der har kendetegnet vort miljø, og derfor er vi meget interesserede i det.”

”På bacheloruddannelsen skal alle studerende igennem:

- Religionsfag – elementært kendskab til religionsvidenskabelig metode, religionsteori og religionsfænomenologi (særligt islam, jødisk religion og kristendommen)
- Religionsteologi – en eller flere ikke-kristne, nutidige religioner, religionsteologi, analyser og refleksion over forholdet mellem dem.”

”Der er også valgfagsmuligheder på kandidatuddannelse mht. religionsmøde mv.”

FOLKEKIRKENS UDDANNELSES- OG VIDENSCENTER

”På pastoralseminariet har det ikke hidtil været et selvstændigt tema, men der kommer fremadrettet en temadag om at være præst i det flerreligiøse samfund. For nu er problemstillingen ikke kun relevant for enkelte præster, nu gælder det alle. På den obligatoriske efteruddannelse vil vi overveje, om det skal tænkes med, men det vil i givet fald blive i begrænset omfang af tidshensyn. På efteruddannelsen har vi allerede gjort en del, med netværk og forløb og stiftskurser. Den frie efteruddannelse – her har vi de primære kurser inden for dette felt - har som formål at fremme den teologiske refleksion (et af opdragene er her at udfolde dialektikken mellem teologi og kultur, kristendom og samfund). Til den teologiske refleksion angår også religionsteologi, herunder forholdet imellem forskellige religioner, og det er vigtigt at dette udfoldes på en måde, der også medtænker en offentligheddimension – der er med andre ord ikke tale om en tilgang, hvor religionen lukker sig om sig selv.”

5. HVORDAN KAN DANNELSESPROFILER BLIVE TIL VIRKELIGHED I FOLKEKIRKEN?

Tænk tanken har ikke udarbejdet konkrete anbefalinger om, hvad der skal gøres for, at dannelsesprofilen skal blive til virkelighed i folkekirken, men i det følgende præsenteres nogle af de ideer, som blev drøftet på Tænk tankens sidste møde.

ULRIK BECKER NISSEN foreslog, at man skulle overveje at etablere en fleksibel master: "Det vil vi i Århus gerne være med til at samarbejde omkring med FUV, et forløb, hvor man tænker flere af disse punkter i dannelsesprofilen ind, og også den mere specifikt præstelige del. Det, vi ikke giver de studerende, er, hvordan de overfører noget af deres teoretiske ballast ind i en specifik pastoral og kirkelig sammenhæng. Der kommer det missionale og det liturgiske ind. Der kunne man gøre sig overvejelser om, hvordan man kunne skrue et fleksibelt masterforløb sammen, som folk, der var særligt interesserede i dette område, kunne vælge. Efter min opfattelse skal det være noget, man kan vælge - de generelle forudsætninger ligger der allerede på den måde, vi har skruet uddannelsen sammen på i Århus - det skal man ikke gøre til noget, som alle skal".

HANS VIUM MIKKELSEN orienterede om, at på pastoralseminariet har det ikke hidtil været et selvstændigt tema, men der kommer fremadrettet en temadag om det at være præst i det flerreligiøse samfund. "For nu er problemstillingen ikke kun relevant for enkelte præster, nu gælder det alle. På den obligatoriske efteruddannelse vil vi overveje om det skal tænkes med, men det vil i givet fald blive i begrænset omfang af tidshensyn".

NIELS GRUNNET stillede spørgsmålet: "Hvordan kommer dannelsesprofilen i spil i folkekirken? Ja, det begynder i høj grad på universitetet, hvor der er to spor, som der kan arbejdes videre med i forhold til dannelsesprofilens implementering uddannelsesmæssigt, også til gavn for folkekirken. I forhold til den kontekstuelle teologiske dannelse og universitetet, ja, der synes jeg, det er oplagt, at der er et meget vigtigt generalistniveau og et mere specialiseret niveau. Det er oplagt, at KU og AU generelt skal (og i vid udstrækning allerede gør det) indtænke det religiøse baggrundstæppe undervejs i studieforløbet inden for de forskellige fag, men også, at man introduktionsmæssigt lader de studerende få indsigt i de store religioner og nogle af de religiøse/filosofiske strømninger og ideer.

Såfremt den studerende senere vil knytte sin teologiske fagdannelse sammen med spørgsmål, der angår religionsmøde på et fagligt højere niveau, må dette naturligt ske på overbygningen og på den senere efteruddannelse.”

INGE LISE PEDERSEN pegede på behovet for en bevidstgørelse hos præster, på uddannelsesinstitutioner og i menighederne. ”Det handler om, at gøre nuværende og vordende præster bevidste om nødvendigheden af at danne og uddanne sig på dette område. At skabe bevidsthed om spørgsmålene på uddannelsesinstitutionerne der, hvor det måtte mangle, og få integreret disse spørgsmål i uddannelserne. Det handler ikke så meget om særlige kurser i disse spørgsmål som netop om at integrere vinklen i undervisningen. Hvis præsterne er bevidste om, at det er nødvendigt at kende til dette område, vil det også medvirke til at få det ind i efteruddannelsen, idet det vil blive efterspurgt på den frie efteruddannelse. Der må også skabes bevidsthed om spørgsmålene i menighederne. Det må gøres klart for menighedsrådene, at disse emneområder er relevante i alle sogne. Religionsmøde er meget andet end dialog med muslimer. Det går langt ind i folkekirkens medlemskare, og det er vigtigt at præsterne har arbejdsforhold, så der også er tid og kræfter til dette arbejde. Uanset hvor perfekt præstens dannelsesprofil bliver, kan præsten alene ikke tage sig af det. Der skal også foregå en samtale om tro og kristendom i menigheden og i menighedsrådet, en samtale, som inddrager en bredere religiøsitet.”

BILAG

Kommissorium for ”Tænketank vedr. udredning og anbefalinger om religionsmøde kvalifikationer i fremtidens uddannelsesforløb for præster i folkekirken”

ORGANISATORISK PLACERING

Tænketanken nedsættes af og refererer til Folkekirke og Religionsmødes bestyrelse. Folkekirke og Religionsmødes sekretariat varetager sekretærfunktionen for Tænketanken.

BAGGRUND

Store dele af det 20. århundredes teologi- og præsteuddannelse har været rettet mod at kunne formulere og forkynde evangeliet i det sekulariserede og monokulturelle samfund. Denne strømning er på ingen måde uaktuel for folkekirken i dag, men der er opstået nye kirkelige udfordringer i forlængelse af, at Danmark i dag er blevet et samfund præget af både kulturel og religiøs mangfoldighed. Mangfoldigheden består meget synligt i, at der i Danmark i dag lever ca. 250.000 muslimer. Men mindst lige så afgørende er det, at mange danskere (og folkekirkemedlemmer) henter tros- og livstydning i religiøse tendenser inspireret af særligt østlige religioner såsom buddhisme og hinduisme, som i en sammensmeltning med vestlig tankegods og dele af kristendommen ofte omtales som nyåndelighed, google-buddhisme eller samtidsreligiositet. Folkekirken nyder med andre ord ikke længere en taget-for-givet-autoritet, og mange af folkekirkens medlemmer anser det som en selvfølge, at det enkelte menneske sammenstykker sin tro som en fusionsidentitet. Her vælges der frit på alle hylder, inkl. fra folkekirkens hylde, og centrale pejlemærker for denne identitetsdannelse er livsfortolkning, autenticitet og mening.

En sådan udvikling kalder på, at præster i højere grad uddannes til ikke blot at kunne formulere og forkynde evangeliet for det sekulariserede menneske, men også bliver i stand til at varetage samme opgave i forhold til mennesker, der lever i et religiøst mangfoldigt samfund med mange valgmuligheder og mulige identiteter.

Her skal præsten teologisk kunne gennemtænke fx varetagelse af kirkens ritualer i en situation, hvor der i den nære familie måske findes forskellige religiøse identiteter; en situation, hvor den pastorale praksis og valg forudsætter grundlæggende teologisk refleksion som grundlag for en meningsfyldt ageren i situationen. Et religiøst mangfoldigt samfund stiller også kirken og præsten over for nye udfordringer omkring mission, dåbsoplæring, religionsmøde samt folkekirkens plads, rolle og bidrag til (lokal-)samfundet.

FORMÅL

Tænketanken har til formål:

- At danne overblik over og analysere det nuværende uddannelses- og efteruddannelsesforløb for præster i folkekirken i forhold til at varetage embedet i et religiøst mangfoldigt samfund.
- At identificere særlige og nye teologiske og pastorale problemstillinger i et religiøst mangfoldigt samfund.
- For på den baggrund at frem sætte konkrete anbefalinger for fremtidens præsteuddannelse vedr. teologiske og praktiske kvalifikationer, der kan styrke varetagelsen af embedet i en folkekirke i et religiøst mangfoldigt samfund.

ARBEJDSFORM OG AFRAPPORTERING

- Tænketanken udarbejder en rapport inkl. anbefalinger, der forelægges og overdrages til Folkekirke og Religionsmødes bestyrelse.
- Der tilknyttes en sekretær for Tænketanken fra F&R's sekretariat.
- Der lægges op til at Tænketanken afholder tre møder, der placeres på hverdage.

TÆNKETANKENS SAMMENSÆTNING

Tænketanken består af 14 medlemmer inkl. en formand og to repræsentanter for Folkekirke og Religionsmødes bestyrelse. Der sigtes mod at inddrage centrale aktører og institutioner fra præsternes uddannelses- og efteruddannelsesforløb samt eksterne resourcepersoner, der kan bidrage med et andet perspektiv og refleksion i Tænketanken.

Følgende aktører og institutioner søges inddraget i Tænketanken:

- Biskopperne
- Aarhus Universitet
- Københavns Universitet
- Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter
- Landsforeningen af Menighedsråd
- Præsteforeningen
- Arbejdsgruppen om Folkekirkens Mission under Folkekirkens mellemkirkelige Råd
- Eksterne resourcepersoner

DET VIDERE FORLØB

Folkekirke og Religionsmødes bestyrelse behandler rapporten på et bestyrelsesmøde og er ansvarlig for at videreformidle rapportens konklusioner i forhold til relevante samarbejdspartnere og uddannelsesinstitutioner.

Kommissorium vedtaget af F&R' bestyrelse, 26. februar 2014

FOLKEKIRKE &
RELIGIONSMØDE

www.religionsmoede.dk

RAPPORTEN ER UDGIVET AF:

Stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmøde
Peter Bangs Vej 1
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 38 49 91
www.religionsmoede.dk
mail@religionsmoede.dk

Denne rapport må kun gengives med tydelig kildeangivelse.

Flere eksemplarer kan rekvireres fra Folkekirke og Religionsmødes sekretariat.

ISBN: 978-87-997997-0-1

Rapporten er udarbejdet af
Mogens S. Mogensen og Kåre Schelde Christensen
Foto: folkekirken.dk og Folkekirke og Religionsmøde
Layout: Ida Louise Vestergaard Nielsen

FOLKEKIRKE &
RELIGIONSMØDE